

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Litt.

SV

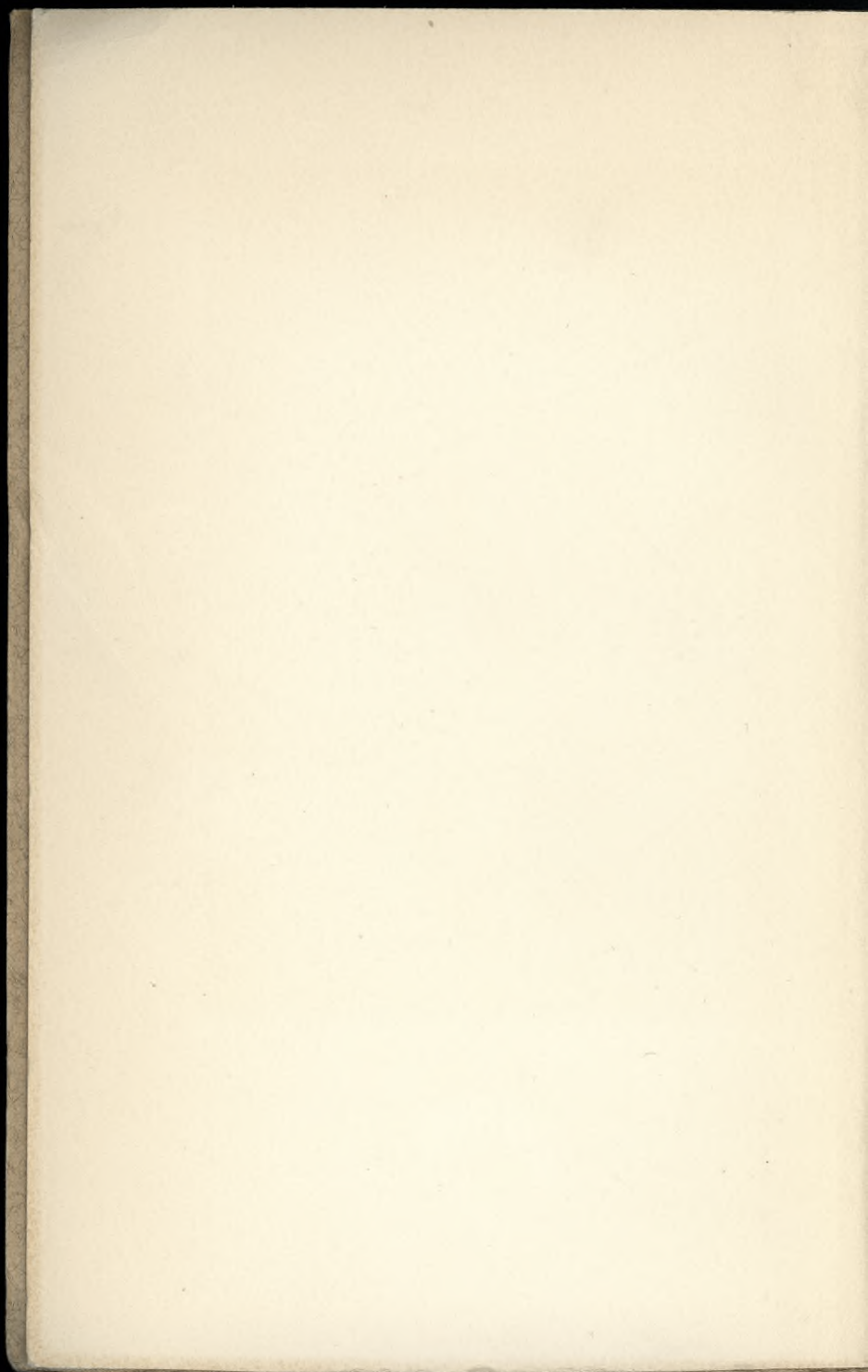
E V A N E A N D E R

Litt.
Sv.

Staden

BONNIERS

EVA NEANDER / STADEN

EVA NEANDER

Staden

STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS

FÖRLAG

Copyright. Albert Bonniers förlag 1947

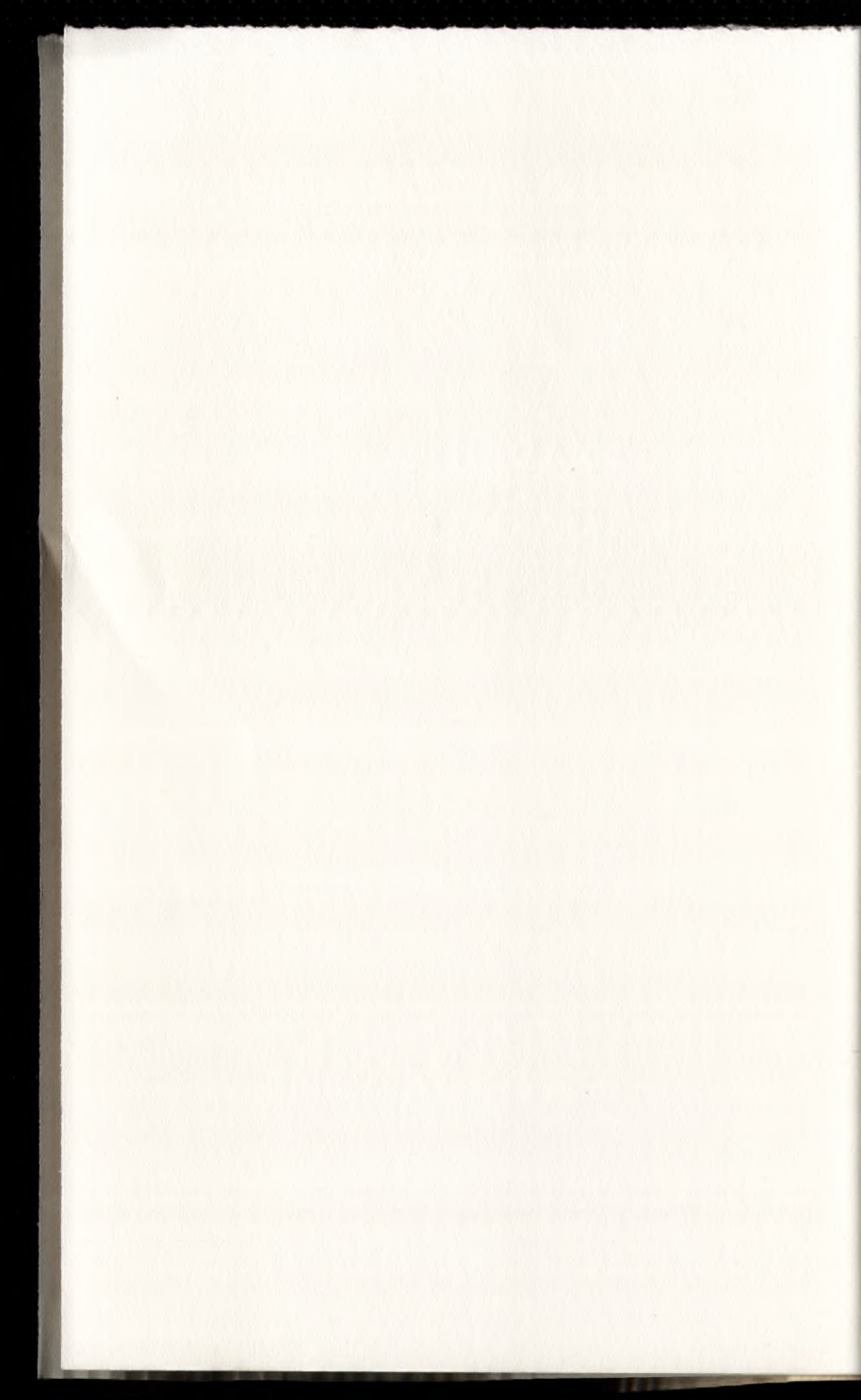
Stockholm. Alb. Bonniers boktryckeri 1947

I

STADEN

Jag vet bara två slags människor. De som hör till staden — och de, som inte gör det.

Staden

Vår stad ägde både residens och domkyrka. I centrum bodde honoratiores. Var morgon gick den bleke doktorn sin promenad längs kanalens strand. Kanske tyckte han om att gå där helt ensam och se hur staden beslöt sig för att vakna. Svängbrons gnissel när den första av dagens båtar tvang den i arbete lät dovt och missnöjt. Men vattnets dans i den tidiga morgonen var fylld av okynne och lek-lust.

Vid kanalens stränder fanns trähus och frisk grönska. I centrum däremot låg trista gator och värdiga stenhus. Deras kalla, lungsjuka väggar hånlog mot mig var morgon när jag upplöst sprang till skolan.

I ett av dem bodde den bleke doktorn. Som barn drogs jag med intensiv ömhet till den jag av någon anledning trodde olycklig. Så älskade jag Napoleon, Terje Vigen och Simson. Och brukade var söndagsmorgon

ligga på magen i vår salong för att med dyster vällust följa deras öden.

Min tro att den bleke doktorn var en av dessa olyckliga gick ej att rubba. Ett drag av hysteri som min make anser vara utpräglad hos mig fanns nog redan då. När doktorn och hans långa fiskögda fru kom på besök till min mor var jag sjuk av kvävd ömhet.

Min egen skräck och min avsky för dessa två kvinnor var känslor som visats bort. De förnams nu blott likt en dov, gnagande visshet om skuld. Mitt löjlga behov att viska till den bleke doktorn: "Var inte rädd, var inte rädd" steg kanske fram ur min längtan. Min överkliga dröm att någon i en värld av äckel och olust skulle säga: "Var inte rädd."

I min fantasi blev doktors fru identisk med sagans häxor. Själv var jag Snövit, Törnrosa och Rapunsel. När jag gått till sängs om kvällen med stulna kakor och en bok, då begynte Livet. Och doktors fru var alltid, alltid häxan.

Hon brukade dra ner min mor i ett hörn av den breda soffan och stöta ut: "Nu ska vi skvallra". Jag kunde då rysa av en skräck

som inte var helt utan vällust. Doktors fru blev en revolutionär exekutionsbetjänt med saliv utefter mungiporna. Hennes "Nu ska vi skvallra" var tecknet. Om en stund skulle vår salong bli platsen för ett blodbad. Med honoratiores styva nackar hjälplöst simmande omkring — likt klimpar i en soppa.

Vår blev till sommar, och vinter följde på höst. Men stadens liv förblev sig likt. Den bleke doktorn gick var morgon längs kanalen. Jag såg honom när jag sprang till skolan. Och min ömhet fanns kvar.

Tyvärr blev jag vart år alltmer slö och hopplös. Min mor grät ofta. En gång slängde hon en vas med narcisser i golvet. Den var intensiv blå. Mot blekt solljus tyckte jag att den självlyste. Min mor brukade kalla den exklusiv. — Jag njöt av hennes vrede. Inte vågade jag säga emot henne. Men jag var sjuk av mitt dunkla, aldrig erkända hat. Något tvang mig att plåga henne. I stället för att läsa drev jag på gatorna.

Då jag nu sprang förbi den bleke doktorn var jag full av skam. Han gick där så trött och undergiven. Själv var jag en överlöpare.

"Hans fru har talat om det", tänkte jag. Klockan slog ofta just då jag nått svängbron. Återigen skulle jag komma för sent. Det var längesedan jag drömt om att trösta den bleke doktorn. När han kom på besök med sin fru såg jag stelt på dem båda.

Doktorinnan hatade många. Hon glömde aldrig en kränkning. Sitt hat vårdade hon med ömhet och tålmod. Kanske tyckte hon sämst om tandläkaren. Både han och hans blonda fru var omtyckta i staden. En gång gjorde han någon social "tabbe". Då övergav doktors fru min mors salong. Var dag besökte hon den blonda hustrun. Hennes mening var ju blott att ge moraliskt stöd, men tandläkaren missförstod och bad henne på mäns krassa vis att "dra åt fanders". Sedan dess stod han överst på doktorinnans svarta lista. Ja, hon var outtröttlig i sitt hat.

Kanske gifte jag mig bara för att komma ifrån staden. Mitt äktenskap blev rätt olyckligt. Ibland när jag gick i min våning, tänkte jag på den bleke doktorn. Jag mindes också min mor. Hur hon och häxan brukade skvallra medan en blek sol föll in i salongen.

Ibland kom jag ihåg andra. Notariens fru till exempel som ingen, inte ens doktorinnan, var ond på. Hon gick omkring ibland dem — djärv, målad och oförskämd. Mot doktorinnan var hon rent av lekfull. Och det underliga var att gumman tyckte om det.

Vi kände ju henne båda. Min man tillhör den typ som tagit själsanalys på entreprenad. Om notariens fru visste han att hon en gång älskat någon. Sedan hade hon blivit grundsårad och tog nu livet mest som en fars. Min man påstod att hennes sinne för humor tilltalats av att bo i en småstad med någon ämbetsman. Livet var utan värde för henne. Eftersom allt var henne likgiltigt, vågade hon allt, sa min man.

Så ofta jag tänkte på henne. Min make ansåg trohet vara löjligt. Ändå påstod han sig älska mig. Jag ville gärna förstå honom. Men hur jag än grubblade fanns där något som inte stämde. I sådana stunder greps jag av självömkan. "Varför skulle jag sitta här ensam?" tänkte jag. Snart börjar jag också skratta åt allt. — Min make tyckte om experiment. Ett av dem var hans äktenskap

med mig. Men tårar och scener äcklade honom. Om jag grät, sa han att jag var småborgerlig. Han talade med förakt om våra vänners gräl och skilsmässor. Vårt liv ska inte dras ner och bli futtigt, sa han. Men jag kände att vi var döda. På något underligt sätt krävde hans lösning att man inte levde.

Jag var en marionett, tyckte jag. En docka som någon ville lära dansa efter "den bästa av metoder".

Därför att jag gått vilse från mig själv levde jag i drömmar. Ofta satt jag bara helt slött och mindes. Och jag kunde tänka på oss ifrån staden. Det var som om vi alla sökte hämnd, tyckte jag. Doktorinnan, som var en enkel människa, tog hämnd med att skvallra. Men Agneta, notariens fru, hon log. Kanske såg hon sin älskade framför sig jämt och tänkte: "Han skall se att jag inte gråter." Min mor tog också hämnd. På senare år ville hon knappt tala till mig.

Min make hämnades också. Om han gråtit en enda gång, skulle jag trott på hans glädje. Nu log han ständigt. Som han visste att någon iakttog honom. Och jag själv? På

något underligt sätt älskade jag dessa två. Som man älskar ett besviket barn när det säger: "Det rör väl inte mej."

När jag satt där i dunklet smålog jag ofta. — Ett av dessa löjen som man ler i drömmen. Jag tänkte på min man. Kanske var han ute med någon av sina vänner. — Bland unga flickor som pratar filosofi och älskar nyan-ser. Måhända hade de övergett Platon och nått fram till det futtiga i konvenansens för-behåll.

Jag satt där i min dröm och såg dem fram-för mig. Flickan var nog bra, ty min man är noga med sina vänner. Kanske hon även hörde till dem som aldrig visar något.

Ja, nog önskade jag bli som de. Min make sa att de var modiga. Kanske hade han rätt. I alla fall satt de inte i skymning som jag.

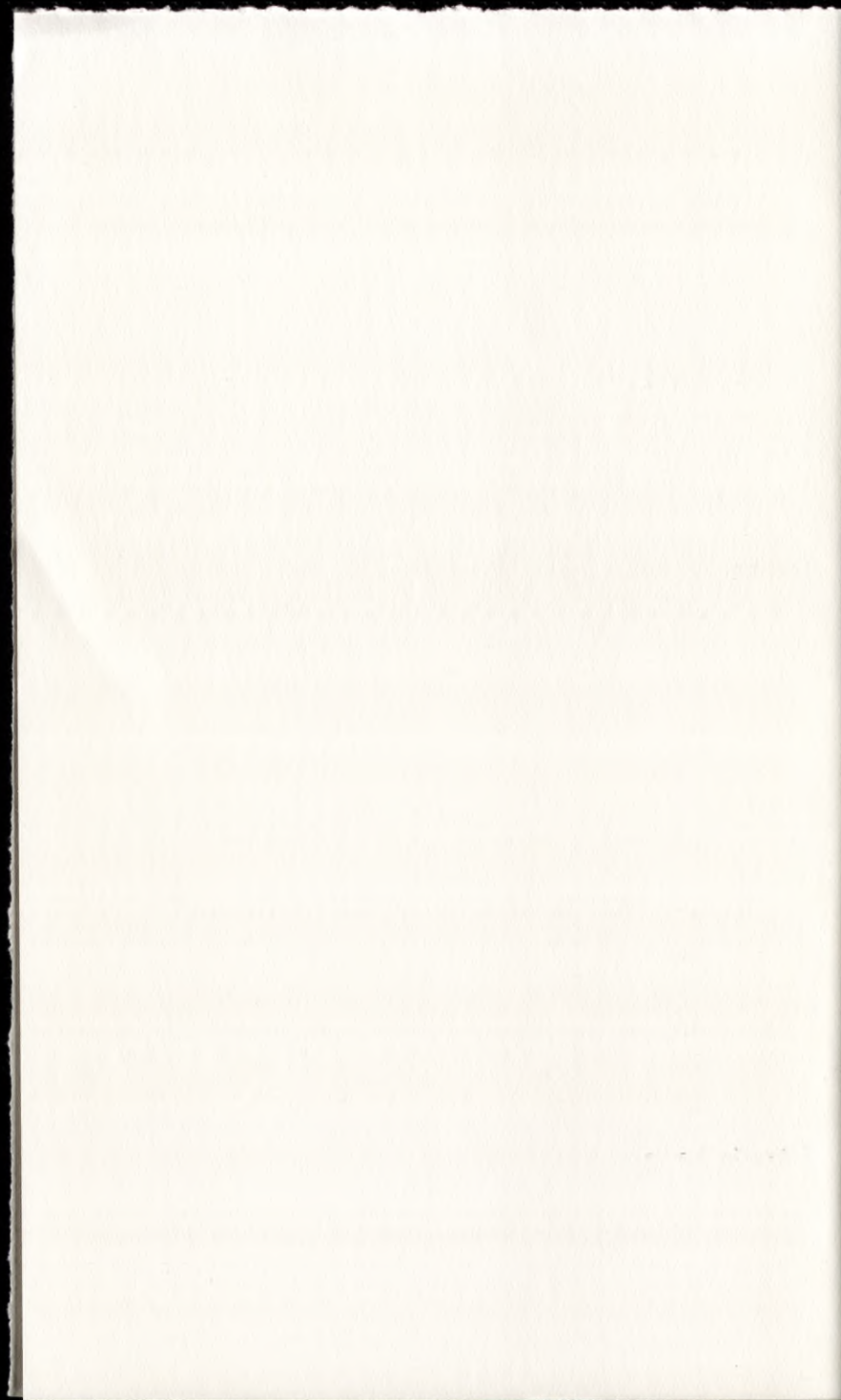
Så föll mina tankar på doktorn. Åter satt han i vår salong med sitt bleka, trötta an-sikte. Och jag var liten flicka igen. Ett barn som ville krypa upp i hans knä och viska: "Var inte rädd." I minnet kom min längtan tillbaka. Denna eviga dröm att något skulle hända. Något som jagade bort skräcken.

STADEN

Jag förstod att min längtan fanns kvar. Kanske ville jag att någon skulle ta mig bort. Jag skulle lämna skymningen och gå till min man. Där han dansade med en flicka, så fri, så trotsig och glad. Men jag skulle borra mitt huvud mot hans axel och viska: "Låt oss inte vara rädda."

Historien om Agneta

2 *Neander Staden*

Jag minns, hur jag frös, då vintern kom. Alltmer sjönk jag in i mig själv. Denna flykt gav en underlig njutning. När jag ville steg jag ut i ett töcken, som förlät allt. Jag gav upp tanken på att nå genklang hos min man. De rötter ur vilka han och jag växt upp var så helt olika. Vad ägde jag för rätt att kräva av honom, när jag själv inte kunde ge, det han lärt sig att betrakta som nödtorft. Han var en av dem, som gör rätt för sig. Mina klagomål bör ha tyckts honom likt ett försök att radera ut den skuld, jag förts in i. Av min brist på sinne för ansvar och för verklighet.

Om vintern blev där isblommor på fönstren. Jag tyckte om att stirra på dem. Nu förstod jag, att min eviga tanke på det som hänt förr var en sjukdom. Men jag levde kvar i den. — Och Agneta var en av dem, jag brukade minnas.

HISTORIEN OM AGNETA

En journalist i staden och hans fru var min fars och min styvmors vänner. Hustrun var släkt med far på avstånd. Redan som barn förstod jag, att det fanns drag hos Agneta och Marie, deras två flickor, som jag sett hos mig själv. Marie, yngsta dottern påstods likna mej. Hon var inåtvänd och en smula egen. — Äldsta dottern Agneta lär ha sett ut som modern, innan denna blev sjuk.

Vårt hus låg helt nära kanalen. Det var vitt med fönster, som liknade ögon. Nedanför fanns en vik. Många av dem, som bodde i vår stad hade sina motorbåtar vid bryggorna därnere. När isen gått bort gick de över vår trädgård ner mot sina båtar.

Vår jungfru var ifrån landet. Hon hade snälla ögon och finnar i hela ansiktet. En gång sa hon till mor, att hon och hennes fästman hyrt en motorbåt. De skulle ut och åka om söndan, sa hon. Jag minns, att jag slöt mina ögon. Jag såg henne sitta i fören och gunga helt förtjust... Det var som en strof ur nån sjömansvisa.

HISTORIEN OM AGNETA

Jämt satt jag och ritade om kvällarna. Mest gjorde jag kopior ur Filmjournalen. Vår släkting Agneta gick i min klass. Först avskydde jag henne. Sen började jag att älska henne. På ett underligt sätt, som var likt en värk i mellangärdet. Inte ens för min man har jag känt så starkt, som jag då kände för Agneta.

Jag vet inte, vad hon var lik. Ingen av oss andra åtminstone. Hon kom oss att verka tafatta och dumma. Ibland, när jag ritade bilder ur Filmjournalen, tänkte jag, att hon var som en av dem. Likadant, när jag sett någon film. Det kom en berusning över mej — jag tänkte på äventyr, på andra länder och på Agneta. Då gick jag till skogen, som låg bortom fängelset. Jag stal med mig cigaretter, som jag börjat röka i smyg. Jag minns, att jag satt på en bergskulle och drog bloss efter bloss. Jag tänkte på Agneta och den underliga känslan i mellangärdet kom åter.

Ingen av oss andra fick använda parfym. Men Agneta gjorde det. En fransk parfym

med underligt eggande doft. Hon var lång och smärt. Hennes gång hade en rytm. — Som någon djärv, retfull melodi.

Redan i slutet av mars for vi vart år ut till vårt landställe. Där låg som ett violett dis över skogen. En svartblå skorpa satt kvar på sjön och bondens fisknät hängde över bjälkarna i strandstugan. Doften av fisk och vått trä gav mig en slags glädje. Jag tog av mina skor och sökte blålera i gyttjan.

Den sommaren, då jag fyllde sexton år bodde Agneta hos oss. Hennes mor och far hade rest till Frankrike. Och Marie gick på ferieskola. Vi bodde tillsammans i ett litet rum högst upp. Fönstret var runt likt en tornglugg. Där fanns en liten avbalkning som min styvmor hängt ett draperi för. Den blev till Agnetas sovalkov. — Där hade vi liksom en värld för oss själva. Var kväll tog vi med oss hallon, som vi plockat i skogen och kakor och grädde nerifrån köket. Vi släckte ljuset och låg där med vårt fnitter och våra viskningar. Jag minns Agnetas sätt

HISTORIEN OM AGNETA

att tala — gycklet i hennes röst. — Denna lustigt varma röst.

Om dagarna gick vi ibland till Örnerberget. Man påstod i trakten, att en lapp en gång slagit vad om en kanna brännvin, att han skulle våga störta ner på skidor utför det branta stupet. När han nådde fjorden därnere lär han ha blivit förvandlad till en sten. — Så påstod legenden.

Agneta smålog bara åt dylikt. Hon var sällsamt oberörd av allt. — Jag tyckte mer om Agneta än om någon annan. Men jag kom aldrig underfund med om hon höll av mig. Kanske älskade hon inte någon. Alla diktade vi in så mycket i henne. Och hon lät det ske — underligt oberörd och likgiltig.

Vår vänskap blev alltmer intensiv. Var afton, sedan vi åter börjat skolan kom Agneta upp på mitt rum. Jag låg mest vårdslöst slängd på min bädd. Ljudet av hennes steg i trappan fick mig att rusa fram till dörren... hon smålog ofta litet retfullt åt

mej. Alltid speglade hon sig lika omsorgsfullt och hängde sin ulster på en galge. Ibland gjorde jag narr av detta sinne för ordning. Men det bekom henne föga.

Också Agneta tyckte om att rita. De skisser hon gjorde var konventionella och utan liv. Men sista våren i skolan började jag mina övertalningsförsök. Det var i mars — min familj hade redan flyttat ut. Själv bodde jag kvar i staden för examens skull. Krokusen hade börjat värka sig fram trots kölden. Och båtägarna gick i en otålig väntan att förvårisen skulle lossna. Vi gick bortåt åsarna i livliga samtal. Andfådd och med otäck visshet att ljuga sa jag åter och åter: "Du är född till att måla Agneta". Mina föräldrar hade gett mig löfte att gå ett par år på konstskola. Och jag kunde inte resa bort från Agneta.

*

Vi delade rum på skolan. Jag minns kakelugnen, där vi jämt hade eld. Agneta kröp

HISTORIEN OM AGNETA

ihop likt ett bylte framför den. Hon hade kavlat upp sina röda långbyxor. Ofta var hon klädd i gul skjorta och grå pullover. Hennes vrister såg sköra och smala ut . . . jag tyckte hon var lik en sensitiv filmstjärna.

Vi såg upp till henne alla. Hon var inte begåvad — här kom det fram. Men hon var själv, det vi sökte få fram i vår konst. Många av oss var rastlösa och nervösa. — I vårt eget liv fanns ingenting av det svala lugn vi ibland kunde måla. — Men i den oberrörda, vackra Agneta gick där att dikta in allt sådant.

Ibland var jag avundsjuk på henne. Alla tyckte mer om henne än om mej . . . Och ändå målade jag bättre. Jag fann det orätt att hennes liv var så rofyllt och aldrig svårt. Men såna tankar gick över. Mest eggade hon mej. Gjorde mej lycklig, utan att jag visste varför. Hon fanns i mitt blod likt ett vackert konstverk. Av den sort, som gör en rörd och litet sentimental.

Naturligtvis fick vi båda manliga vänner. Men Agneta förblev lustigt oskyldig. Ibland, när jag såg henne om aftonen tänkte jag helt banalt, att hon var lik en månstråle. Så skir och överklig — ja, lite trolsk. Och det tycktes som vore vi alla skuggor för henne. — Själv hade jag redan haft flera ytliga äventyr. Just då var målningen mer viktig för mej än livet. Jag gjorde experiment i erotik. Av samma drift, som fick mej att leta en viss nyans i färg. Men det föreföll mig vid denna tid som Agneta ännu inte vaknat.

*

Så började hon med ens att söka sig till just en av våra kamrater. Han var en labil och litet schizofren typ med talang. Dessutom såg han trevlig ut. Hade en slags viril charm. — Jag tyckte inte om Agnetas pojke. Han var helt utan ambition. Pratsam och litet mjäkig. Där fanns något opålitligt över honom. Kanske var vi en aning lika. Hans närvaro gav mig stundom en känsla av att må fysiskt illa.

HISTORIEN OM AGNETA

Agneta blev olik sej. Många nätter kom hon alls inte hem. Hon fick ett nytt drag över sin mun. Litet vaksamt och snålt. Jag antar, att det var en process av mognad. Men hon miste den daggiga friskhet, jag tyckt var så ljuv.

Några dagar i september for jag hem till vårt landställe. Jag kom ihåg, hur jag förut tyckt, att bondens hässjor blev troll i skymningen. — Där låg en ton av lila över vattnet. När vi drack kaffe på verandan såg jag upp mot berget. Jag kom ihåg, att jag en gång var sexton år. Hur jag helt andlöst berättat om lappen för Agneta. — Så oberörd hon varit. — När jag kom upp i vårt rum blev min saknad till förtvivlan. Jag låg över min säng i en slags vanda.

Jag tog äpplen och lingon med, då jag for. Vi satt och åt dem vid elden, när Agneta sa, att hon fått ett nytt rum. — Jag log och gycklade om "kärlek". När vi låg i mörkret kom en välkänd tanke åter. — Hade hon någonsin tyckt om mej.

*

HISTORIEN OM AGNETA

Vi kom alltmer ifrån varann. Jag såg dem i skolan. Men aldrig mer bland vänner. Det var som de två dragit sig undan.

Ibland mötte jag bara honom. När jag tog i hans händer var de fuktiga. Hans blick syntes mig osäker. — Jag tyckte allt mer illa om Agnetas vän.

Vi såg alla, hur olik sej hon nu var. Stundom gick hon som i en dröm. Hon var ofta rufsig i håret och förvirrad. Likt en sinnessjuk.

En dag slog vi följe på väg hem från skolan. Julen var redan över. Jag hade inga vantar och frös om mina händer. Agneta såg underligt håglös ut. Som en docka med hjälplöst stela ögon. — Klockan var inte mer än fyra och ändå såg vi tända gatlyktor. Snön låg där likt ett smutsigt vatten och jag tyckte, att de ansikten, som drog förbi oss var lika barns. I den ålder, när man ger dem kalk.

HISTORIEN OM AGNETA

Jag följde Agneta till en affär. Förr hade hon aldrig brytt sig om choklad. Nu rev hon till sig av dess gotter. När vi kom ut åt hon lystet och vårdslöst. En otäck undran kom över mig.

Jag låg vaken till sent — någon utländsk station gav ett sentimentalt program. Plötsligt kom jag åter ihåg den där sommaren... lukten av tång... hur någon spelade dragspel... dansen nere på bryggan.

Agneta kom inte dan därpå. Hon blev borta i över ett par veckor. Jag ville gå dit, men där fanns en olust inom mig.

När jag äntligen kom låg hon. Hon var tovig i håret och såg oväntad ut. Man säger ofta, att ögon slocknat. Agnetas var döda. Jag fick för mej att hon blivit tokig. Att hon rätt som det var skulle börja skratta — "ho, ho".

Hon blev inte glad åt mitt besök. Jag satt där helt tafatt... som i en dröm. Någonstans

inom mig fanns en misstanke. Jag kände ömkan och en sårig undran kom på mig. — Hade ingen hjälpt henne. Jag såg, att hon var fuktig i hårfästet — som av feber. ”Vill du ha te”, sa jag. Hennes nick gjorde mig glad. Jag satte helt beskäftigt på en kokare. Hon smålog lite retfullt som förr. — Någon-ting steg upp inom mig — en förbittrad ömhet.

Rummet var helt mörkt — vi brydde oss inte om att tända. — Plötsligt gned Agneta sitt huvud mot min axel. Hon vaggade av och an. — Det var som vi med ens blivit sexton år igen.

...Strax efteråt avbröt Agneta sina studier och for hem. Då jag vänt åter till staden möttes vi ofta. Efter något år gifte hon sig med en jurist. Men jag tror inte, att hon blev lycklig.

In my solitude

"Några typer är bara skjul", sa min släkting Marie en gång. "Vid bryggan hemma fanns ett par. Jag kunde gå dit nån blåsig höstkväll. — För att se på vattnet. Fönstren var trasiga. När stormen tog i vajade rucklen av och an. De liknade utpinta själar. — Som drömde om lyckan i ett stenhus." —

Jag minns när hon sa det. En dag i november. Då hade jag varit borta i ett år. Min skilsmässa blev just klar. Nu bodde jag i ett par rum åt gården. Ibland tyckte jag mig nära att gå under av brist på syre. Min värdinna var en vänlig och tapper kvinna. Hon drev pensionat. — För att uppehålla sig själv och tre minderåriga barn.

Jag levde i nån slags ångest. "Melankoli", sa doktorn, "bara vila och ingen sinnesrörelse." Men jag låg och stirrade på min kakelugn. Ingen visste om, var jag fanns.

IN MY SOLITUDE

Mer än Marie. Det var helt tyst omkring mej. Jag såg mitt liv som en öken. En dag skulle de ta mej till ett dårhus. Jag skulle gå där med kortklippt hår. Vaktas utav nån, som var lik min mans nya fru. De skulle tala om mej sinsemellan. Med den där kalla, lätta jargongen. Som de tog till emot allt värnlöst. Allt som var utan resurs till en bra mask.

I denna framtid levde jag mig helt in. Ingen skulle fått mig att se någon annan. För att slippa åt jag för många sömnmedel. Och vaknade nästa morgon. Helt nöjd och beredd att ta mitt kors. Marie påstod, att dylikt var släktdrag. Vi bedrev ett slags hånge med döden, sa hon. Jag vet, att hon fann mig äcklig. Ändå var hon den enda från min förra tillvaro, som jag stod ut med.

Den gången i november hade hon tagit blommor med sig. Hon kokade te åt mig. Vi tände några ljus. Ville skapa en känsla av hem. Ändå blev allting så trist. Jag låg där och stirrade. Och plötsligt sa Marie. Som ett

slags replik. — ”Tror du inte, att jag är ensam då. — I hela mitt liv har jag varit nödd att slåss. Bara för rätten att finnas till. Det har synts mig som de alla ägt nyckeln till något. En slags gemenskap. Alla utom jag. — Den kostar dem ingenting — bara kommer. Jag måste alltid tigga. — Eller betala. Och en vacker dag är jag ensam igen. Precis som då jag var liten och alla höll av Agneta. Ibland känns det som jag vore en fördömd.”....

”Hur mår Agneta”, sa jag. — Ett av ljusen hade brunnit ner och lågan fladdrade hit och dit. Någonting steg upp inom mig. — En gång satt jag som Marie nu. Och Agneta låg där och stirrade.....

Marie log. Hon reste sig upp och gick fram till fönstret. Där var ett trist snöslask ute. Ljusen hade brunnit ner. Men ingen av oss brydde sig om att tända. Ester, den ena av husets två tjänsteflickor kom in med vatten. ”Ni behöver inte komma mer i kväll”, sa jag. Lyktljuset föll in över hennes mongolid-

ansikte. "God natt, Ester", sa jag. — Flickan gav mig en slags hunger.

Marie tände en cigarrett. Hon såg ett ögonblick på Ester. Där fanns något bart över hennes drag. Som hon tänkte tankar, dem jag själv inte vågat möta. — Förr tycktes hon mig alltid så brådmogen. Ett barn med gumansikte. När hon såg från Ester till mig kom draget igen. Som hon blixtnabbt anat ett sammanhang.

Hon vände sig om mot fönstret. Stod där alldeles tyst tills flickan gått ut. Sen vände hon sig om mot mig. Hon skrattade nästan uppsluppet. "Jag var uppe hos Agneta i oktober", sa hon. Hon orkar inte gyckla mer och hennes sätt att sticka jumpers får mig att tänka på kvinnor med tvättmani. Hon pratar i ett kör. Som måste hon dölja något. Minns du Agneta från förr. Man tyckte jämt, att det sjöng om henne. Det lät som nån slags melodi "jag är fri, jag är fri". — Jag älskade henne jag med. Ibland kom hon sent hem. Hade väl hånglat

med nån gymnasist i trappan. Hon kunde öppna min dörr. Kastade choklad på min säng. En viss sorts med ljusrött papper. Ingenting av skuld fanns där hos henne. Bara detta fria... Som gällde andra lagar för henne än för oss. — — —

— Nu hade hon köpt sig hemortsrätt. Gick omkring bland kvinnor med slanka höfter och kalla ögon. Hon sa "kära, kära du" i telefon. Men när hon lagt ner luren sa hon något styggt. De plågade varann med sina ögon. Och Agneta såg dammkornen, som inte fanns. Av ren skräck. Hennes liv tycktes mig som en mardröm. Ändå förstod jag henne. Hon hade offrat allt för att inte bli en utstött. Har man fått skräck i sej gör man sånt. — Om där ges något val.

Långt borta slog en kyrkklocka. Jag såg Agneta gå bland ljungen en disig höstdag. Det var längesen nu. Hon berättade något. Jag minns, att jag slängde mig ner mot en klipphäll. Jag fick tårar i mina ögon av skratt och Agneta såg på mig — stolt över

den lycka hon gjort. Sen minns jag, att hon gjorde en parodi på doktors fru, "... kära Bitte, vilka maner". I vild förtjusning tog hon dem — en efter en. Alla som stod i vägen för vårt begär mot frihet. Deras masker av lögn och vana — allt som vi utan att klart veta därom känt likt hot — lät hon fladdra runt. Som flygfän mot stängda fönster.

Var fanns nu vårt skratt ibland ljungen. Vi hade växt upp i samma stad. Bland kåkarna vid udden hade vi gått, när det skymde. Likt andra flickor hade vi sprungit till skolan i gryningen. Ändå hade något gjort oss till främlingar. — Kanske bara en droppe i vårt blod. Den var oss till lycka först. När vi sov hos någon. Bara i glädjen att möta en blick. — Sen blev den oss till förbannelse. Under vardagen. — Då vi började förstå, att det inte bara var i glädje som vi blev enslingar.

Nu gick min kusin Agneta i vår barndoms salonger. Likt en ättling av någon utdömd ras. Hon stirrade ängsligt i andras ögon. —

Rädd att något skulle märkas. Livet hade förgiftat källorna inom oss. Om det inte varit så här kunde vi kanske byggt upp något av vår ensamhet.

Marie stod kvar vid fönstret. Det kändes som hon lyssnade på mig. Ändå hade ingen av oss talat. Hon hade stoppat ner sina händer i fickorna. Maries gestalt hade liksom vuxit samman med dunklet. — Jag tänkte, att hon var lik en sömngångerska. En för vilken det vakna livet bara är en fortsättning på drömmen. Hon vandrade på smala trådar över branta djup. — Om ingenting väckte henne skulle hon kanske orka leva till slut.

Hon vände sig plötsligt om. "Minns du kvinnan, som hade kaféet mitt emot oss", sa hon. Hon med den söta dottern, som jämt tycktes oss så glädjelös och cynisk. Mor sa, att gumman i deras ungdom liknat en tavla av Tizan. Hon var jämt så glad. Alla i staden höll av henne. Sen blev hon "förförd". Karlen övergav henne. Hon gick på med sitt glada sätt. Men nu var det fyllt av ångest.

IN MY SOLITUDE

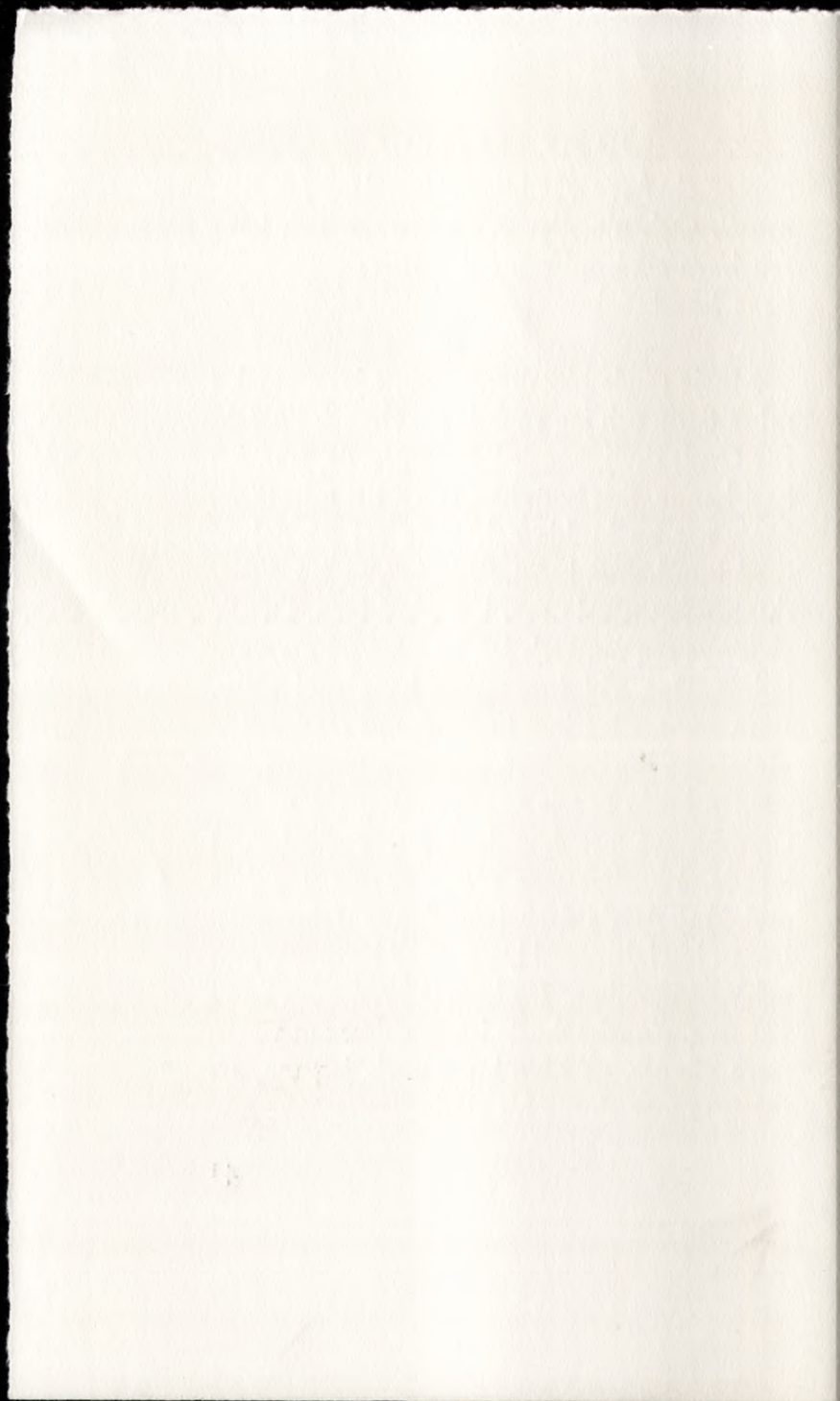
Som måste hon tvinga folk att hålla till godo med henne. Hon började tala illa om människor på deras rygg. Som måste alla ner i smuts . . . Tänk att fälla så hårda domar över sig själv. För att man en gång vågat ha tillit.

Marie suddades ut. Mitt huvud var plötsligt så fyllt av bilder. Jag låg raklång vid stranden av vår kanal. Runtomkring mig fanns sommaren. Springpojken vid vår stads tidning kom på cykel över svängbron. Hans mössa satt på sned och han visslade helt sorglöst. Jag skrattade högt och han ropade något kvickt åt mig. Hans röst flöt ihop med juldagen. Min kropp var het av vällust över att leva . . . Så sjönk jag ner i ett rum med kala väggar. Min man och hans nya fru fanns där. De stirrade på mej. Jag tyckte, att deras lätta skratt bestal mej. De syntes mej så kloka och deras hån slog mej till marken. Jag såg mig om efter hjälp. Plötsligt kom springpojken vandrande. Då log jag och sa: "Tur, att du kom. Du står ändå på min sida — — för den där juldagens skull." Men han bugade sig stelt. "Här föreligger ett misstag", sa han. Jag är

numer chef för vår bilaga "Stadens familjenytt". Och plötsligt var min man och hans fru bara ett brudfoto i den förre springpojken hand.

Marie tände plötsligt. — — Ljuset stack i mina ögon och jag ropade förvirrad: "Släck, för Guds skull, Marie." Hon gjorde, som jag bad henne. Sen kom hon fram till min säng. Hon tog en kudde och satte sej på golvet med uppdragna knän. "Marie", sa jag, "tror du, att jag nånsin mer blir glad igen. Det är så länge sen nu. Och jag är trött på att vara ledsen. Jag vill inte jämt hata mej själv. Bara för att jag inte är lik dem i staden."

Min kusin Marie var tyst. Jag såg genom skymningen att hon log. Ett ömt, lustigt leende. Plötsligt steg något varmt upp hos mej. Jag levde åter i julidagen från nyss. Innan jag fallit ner i buren med bröllopsfotot och springpojken. Jag kom ihåg, att jag ännu var ung. Kanske skulle jag ta miste om vägen flera gånger. — Men hur kunde jag tro, att jag inte mer skulle bli glad.

Tjänsteflickan

På mitt pensionat fanns två tjänsteflickor. Om den ena är ingenting att säga. Hon var en ordentlig och timid natur, som var morgon städade mitt rum.

Den andra flickan däremot — hennes namn var Ester — bör inte ens nu, efter sin död beskyllas för ordningssinne. Hennes styrka låg på helt andra områden. Där fanns ett naivt drag hos henne, som gav orsak till ett lätt gyckel bland pensionatets gäster.

Ester hade en ung beundrare. Han var anställd i en affär helt nära. Var kväll stod han i änkans kök. Tåligt väntande att få se Ester slå igen dörren till köket med sitt glada utrop: "Så går vi då."

Ibland stod jag gömd bakom en gardin. Jag såg när de gick. Deras glada röster syntes mej likt ett hån. Min ensamhet hade blivit

TJÄNSTEFlickan

en varböld. Om två människor log emot varann fick jag värk.

Tjänsteflickan Ester, som gick där med åtsnörd midja, röda läppar och lättjefulla höfter, syntes mig avundsvärd. Måhända var de nu på väg till en billig restaurant. Hela dagen hade de arbetat. Ingenting fanns, som stack i dem med nålar av skuld och oro . . . Kanske sov de hos varann i natt, ty allt tal om Esters moral var väl inte helt grundlöst.

”Lyckliga som djur”, tänkte jag sjukt.

*

I gryningen en dag kom Ester in för att tända min brasa. Hennes kropp, när hon böjde sig ner över traven av ved gav mig ofta en slags njutning. Jag hade velat måla henne . . . När jag satt där i min säng kom en tanke för mig. Plötsligt greps jag av längtan. En tarvlig nål höll samman flickans blus. Jag kom att tänka på den röda, feta jungfrun, vi en gång haft. Hennes bröst var tunga och stora — som dennas.

TJÄNSTEFLICKAN

Jag låg ofta till sängs och drack mitt kaffe. Mina kläder föll slarvigt på en stol. På min långvägg fanns ett par tavlor. Jag minns, att de båda var utan ram. Och att mitt fönster som vanligt stod öppet.

Om en stund var det tid att gå upp. Tanken gav mig en slags trötthet. Glupskt åt jag mina kakor. Men jag minns, att den nya tanke jag fått gav mig en ljuv och het känsla.

”Vad gör Ester i kväll”, sa jag vårdslöst. Hon vände sig om. Jag såg, att hennes kinder var röda av elden. Det svarta håret föll på hennes axlar. Så rufsigt var det, som hade hon gått direkt till mig från sin älskare.

— Å, om jag fått borra mitt huvud mot flickans axel. I mitt fönster stod en skål narcisser. Min framtid var så alltför oviss. Jag såg dem alla — doktors fru, Agneta, min mor. De vaggade hotfullt av och an på en blek stråle ljus. Och jag ville fly till denna

flicka. — Inte se och höra mer än denna dumma, loja röst. — — —

"Ingenting", sa hon och log emot mej. Hennes tänder var små och vassa. — Mina ord föll tätt inpå varann. "Har ni lust att dricka te hos mej", sa jag. — Det var som jag tigt om det.

Ester tog bort stickor från sitt förklä. Där fanns en sjuk misstanke hos mig. I allas ögon såg jag blott hån och förakt. Såg även hon ner på mig. Denna Ester med sina vaggande höfter och sin dåliga moral.

Men nej. — Åter log hon emot mig. "Gärna", sa hon och neg i dörren. "Passar det efter disken."

Jag minns, att jag sjönk tillbaka i min säng med en glad och rofylld känsla.

Vid sitt besök hos mig var Ester iklädd en blå, solkig dräkt. Hennes hår låg uppsatt i en valhänt "frisyr". Jag minns, att min ton blev

ansträngt familjär. — ”Jag heter Bitte”, sa jag. ”Vill du ha mer te”, Ester.

Jag minns också, att jag sa helt lätt: ”När skall du gifta dig med din pojke, Ester?” Och flickan, som nu bekvämt halvlåg på min soffa log åter emot mig.

”Jag vet inte”, sa hon långsamt. Hon såg ner på sitt knä och plötsligt blev jag rädd. Där fanns något grymt, friskt och primitivt hos henne. — ”Du känner Hello, studenten”, sa hon.

På mitt bord fanns en dansk staty. En kvinna med framåtböjt huvud och vitt åtskilda knän. Jag hade fått den av Agneta. En gång för mycket länge sedan.

Tanken på Hello hade ofta sysselsatt mej. Kanske för han var så frisk. Så lik alla dem jag förut känt. Men utan deras kyla . . .

Jag tog statyn i min hand. Ute föll skymningen. I rummet fanns en doft av narcisser.

TJÄNSTEFLICKAN

Och jag såg ner på den. Där fanns något otäckt, fientligt över kvinnan.

Ester såg rakt fram. En olust kom över mig. Hon föreföll exalterad.

"Jag kan bara tycka om Hello", sa hon tyst. "Ända sen han kom hit har vi träffats."

En känsla av hat kom på mig. Doften av narciss blev alltmer stark. Jag minns, att jag gick fram till mitt fönster. "De är ju vissna", sa jag.

"Han skall bli läkare", fortsatte Ester. Där låg aktning i hennes röst. — "Och han är förlovad. Med en ljus, vacker flicka. — Han kommer till mig om natten genom dörren till köket. — Ingen har upptäckt oss än."

Det var nu mörkt i mitt rum. Jag stod tyst. Och jag såg Hellos ansikte framför mig — hans smala ögon, ljusa hår och hans breda, nästan fula mun.

TJÄNSTEFLICKAN

Jag såg hur han bet i dessa stora, mjuka bröst. Bilden av Ester flöt samman med min danska staty. — Så vilade Ester i sitt rum om natten med vitt åtskilda knän och ett dumt, lyckligt ansikte.

”Han älskar sin fästmö”, kom där igen.
”Hon är så stilig. En *dam*. Och han har inte rört vid henne. — Hon är som ett helgon, sa han igår.”

Jag stirrade på Ester. Men där fanns blott intensiv andakt över dessa drag. — Plötsligt blev jag trött — alltför trött att tänka. Och som flickan sett min leda tog hon ett snabbt farväl.

*

Den tid som nu kom var jag helt fylld av mitt eget. Mitt intresse för Ester dog sakta bort. Ja, inte ens Hello kom mig som förr att skälva i alla leder. Ofta låg jag på min soffa i samma underliga apati. Kärleken till narcisser fanns kvar. Deras doft fyllde rummet.

TJÄNSTEFLICKAN

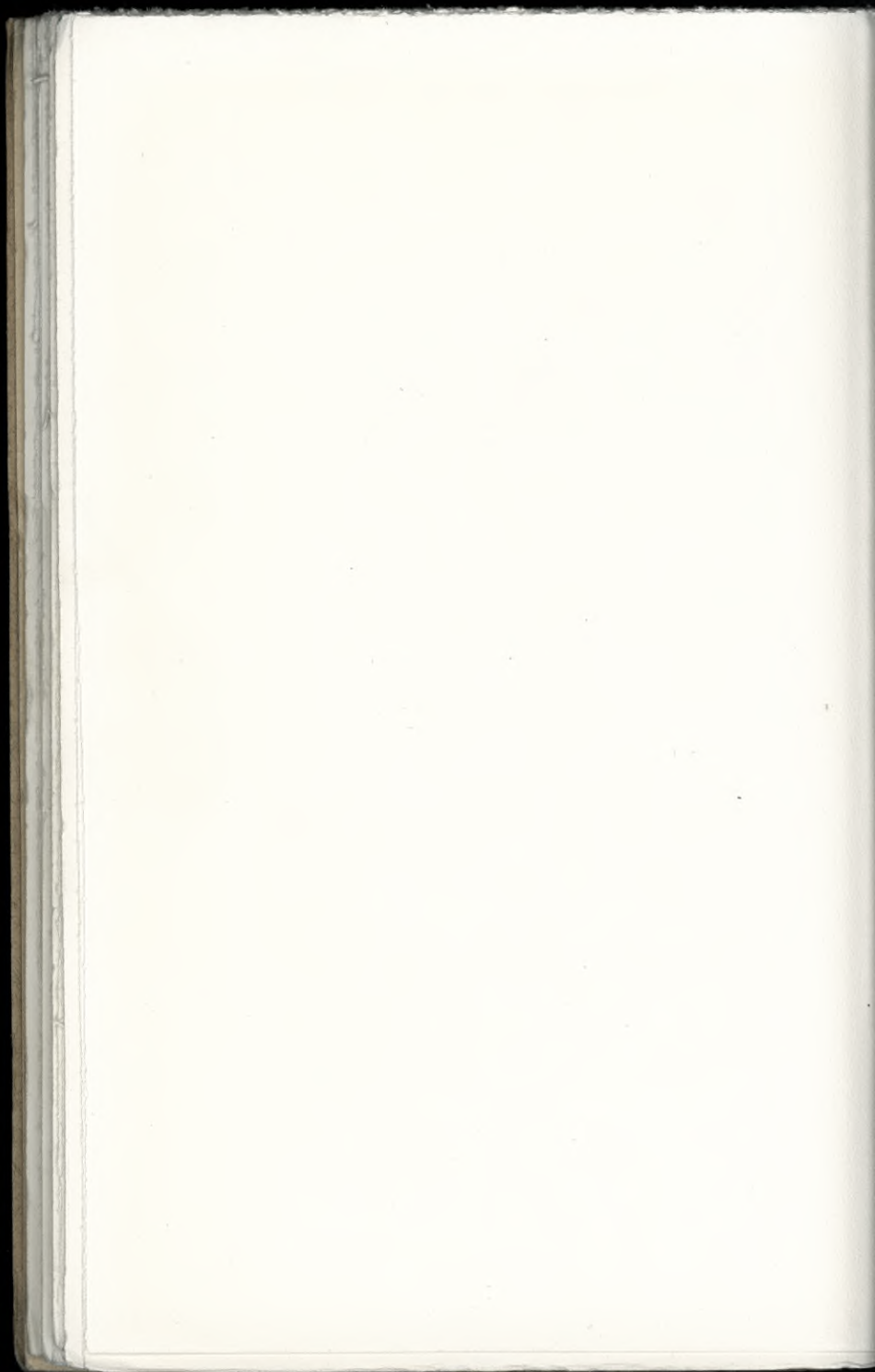
En dag tog änkan i dörren. Hennes röst, när hon frågade, om jag märkt, att Ester var med barn, gav mig en vag olust. — "Naturligtvis skall hon avskedas", sade kvinnan. Det lät som hon bad mig om ursäkt. Genom mina tusen slöjor såg jag Esters dumma, loja ansikte vänt uppåt i ett saligt skratt. "Naturligtvis", sa jag liknöjt.

*

Esters död ingav mig knappt förvåning. En blandning av ömhet och avund kom på mig. Det syntes mig som hon lurat någon. Jag såg den vackre Hello och hans "rena" fästmö framför mig. Det var som Ester gett mig en aning om frihet. — Långt senare när mina sår redan var ärr kunde minnet röra mej likt en smekning.

II

MARIE

Marie

I skolan satt jag intill Marie. Hon kom från annan ort och var på många sätt olik oss andra. Min löjliga kärlek till allt ovanligt är känd bland mina vänner. Underliga människor eggas mig liksom starka drycker och kryddad mat. Och Marie var sällsam.

Ingen lärare tyckte om henne. Ej ens den fete, glosögde historieläraren. Han var annars en sådan, som älskar olyckliga barn. Trots att han i sanningens namn inte kan ha varit övertygad om den fattiga Ebbas historiska sinne fick hon AB. Hon var ju så märkbart tapper. Och den glosögde läraren hade ett vekt och lättrört sinne.

Han var psykolog, sa rektorns dotter. Hon hade hört det av pappa. Och han förstod genast vad Marie gick för. Marie kunde ingenting. Men hon försökte i alla fall bluffa. Inte på det där eleganta sättet, som klassens andra flickor, utan i slö, håglös ton. Precis

som om hon tänkte: "Det tjänar ingenting till, men varför inte." Och vår glosögde lärare visste strax besked. "Dåligt material", sa han till sig själv, ej utan vemod. Varpå han lät sig uppbyggas av den tappra Ebbas redobogna svar.

Om Marie ändå sett trotsig ut eller ond ut. Men hon smålog liksom till ursäkt. På något sätt var detta naturligt för henne. Som hon vore en slav. Fast jag höll av Marie, äcklade hon mig då. Jag har alltid tyckt om människor, som inte låter sig kuvas. Hon lät folk trampa på sig. Och — Gud hjälpe mig — jag tror, att hon njöt av det. Fast jag vet att hon led.

När Marie kom till skolan följde rektorn henne in till oss. Vårt klassrum var stort och ljust. Sedvanliga reproduktioner av hjältekonungens död och Napoleons son fanns på dess väggar. Och utanför mitt fönster stod en jättelik hängbjörk.

Rektorn log milt. "Här skall jag presentera er nya kamrat", sa han vänligt. "Hennes namn är Marie Berg. Ja, hon är en riktig flyttfågel. Ända uppe från Malmberget." —

Vi smålog åt rektorn. Det lät som när man presenterar en ny gäst på någon barnbjudning. "Och se här har vi lilla Marie."

Marie var röd i ansiktet. Där fanns inte något direkt oskönt hos henne. Men jag tror, att om någon velat säga: "Du är allt rätt söt Marie", skulle hon tagit det som en grov förolämpning. Aldrig har jag förr eller senare träffat någon med ett så omsorgsfullt ovårdat yttre. Där hon stod framför rektorn, såg vi kritiskt på ett hår i raka testar och en säcklik klänning. Hela Maries yttre skrek: "All kvinnlig fåfänga är mig av ondo."

Jag har som sagt mani på underligt folk. Eftersom jag är praktisk själv får jag moderskänslor av umgänget med dem. I arv från min far har jag också ett starkt behov att märkas utåt. Tyvärr har ödet glömt att ge mig en enda så kallad talang. Den Martha-begåvning jag har kommer dock helt till sin rätt i samvaron med "intressanta människor". Jag älskar därför att vara tillsammans med sådana. Och de är mycket fästade vid mig.

Platsen invid mig var tom. Så kom Marie

att sitta just där. Hon såg inte ofta på lärarna. Utan hon vände sitt huvud ifrån dem och stirrade på hängbjörken därute. Timme efter timme satt hon så. Och när lärarna sa: "Kan Marie svara på den här frågan?" då var Marie liksom borta. Jag tycker inte alls det är underligt om läraren i historia blev ond. För under hans timmar var hon nog mest slö. Ändå älskade Marie historia.

Ibland åt jag middag hos henne. Mitt hem var inte alls så vackert. Där fanns tavlor på alla väggar — och böcker. Hennes mor var ungefär som min — tjock och praktisk. Hon var omgift med en herre, som lät ond på rösten. Men jag tror, att han var snäll. Mot mej log han och sa: "Det är roligt, att Marie fått en kamrat." Då blev Marie alldeles röd och snäste: "Sss, jag kan få så många kamrater, jag vill."

Det var nog inte lätt att vara far till Marie.

Marie tyckte om att teckna. När hon inte läste böcker från biblioteket, så ritade hon. Men för det mesta låg hon på soffan och stirrade. Mot slutet av terminen brukade hon

låna hem tjocka avhandlingar: "Konsten att arbeta", "Hur själen läker sig själv", "Arbeta bort era komplex". Dem läste hon mycket omsorgsfullt. Men hon förblev lika underlig.

Jag sa, att hon älskade historia. Hon visste nog allt, som vi inte hade i läxa. Vid tal om Napoleon blev hon rent extatisk. Jag har själv aldrig tålt den karln. Vi har en tavla hemma med underskriften: "Napoleon meddelar Josephine Beauharnais sitt beslut att skiljas." Det gör mig så ont om Josephine. Hon ligger på en soffa upplöst i tårar. Maries dyrkan tog dock inte skada av en dylik småsak.

En gång ville jag "tala" med Marie. Det var mors fel. Hon är mycket varmt religiös. Hennes passion i livet är att ta hand om folk. Varje kväll skriver hon upp på ett stort papper, vilka som behöver tröstas dan därpå. Naturligtvis såg hon genast, att det var synd om Marie. Hon stirrade på mig och sa: "Talar inte ditt hjärta i det här fallet, min lilla flicka?" Mitt hjärta talade inte alls. På något sätt höll jag av Marie. Inte längre för att hon var underlig och gav mig moderskänslor. Hon var så lustig ibland. Och jag

tyckte inte alls det var synd om henne. Ingen i klassen kunde rita så bra som hon. Men det gick inte att blidka mor. Hon fick för sig, att jag skulle prata om Guds godhet och vår plikt att kamma håret. Inte kunde jag säga min egen mor, att jag varken trodde på Gud eller nån plikt att kamma sig. Det är ju sant, som man inte vågar tänka en gång.

Vi satt i Maries rum. Jag minns att det var en novemberkväll. Ute var kallt och grått. Dimman klängde sig fast mot fönstret. Jag tyckte, att den liksom fanns i rummet också. Att den satt i halsen och ville ner i ens bröst.

Marie älskade dimma. "När jag blir målarinna", brukade hon säga, "då skall jag resa till Dover. Jag skall gå i dimman, bara gå och gå." — Men jag tänkte på mor. Kanske var ögonblicket nu inne. Kanske skulle jag säga: "Du blir säkert målarinna, kära Marie. Men först måste du lära dig att kamma håret."

Inte minns jag, vad jag sa. Bara att Marie blev kritvit. Hennes ögon smalnade. Jag tyckte, att de gnistrade som ögon på en katt i mörker. "Vill du gå härifrån", sa Marie.

"Jag trodde, att du höll av mig. Men du sitter upp till halsen i deras värderingar, du också. Tyvärr kan jag inte stå till tjänst med att bli offer för någon omvändelse. Men försök i gymnasistföreningen. De lär vara pigga på sådant."

Just då höll jag mycket av henne. Plötsligt betydde hon mer än alla de andra tillsammans. Jag satt där uppskrämd i soffan och halvgrät. "Förlåt mig, Marie. Snälla Marie förlåt mig."

"Äsch", sa Marie. Så började hon prata, där hon stod i skymningen med sin rygg vänd mot mig. Det lät som hon talade mot sin vilja. Ljuset var släckt och bara gatlyktorna tända. Åter hade jag en känsla av att dimman ville söka sig ner i min hals. Plötsligt hade livet blivit mer underligt. Mer komplicerat än förr.

"Man skulle ha det som ni", sa hon stötigt. "Det räcker, att en flicka är välkammad och kan läxor. Då är hon genast en bra flicka. En som man kan vara stolt över. Är hennes mamma fattig och hon själv arbetsam ja, då är allt ännu bättre. Ni blir rörda till tårar.

Och den glosögde blir orättvis i sin gripenhet. Men kommer man från ett gott hem och är lat, okammad och slarvig, då vet ni genast besked. Man har dålig karaktär och ingen tåga i sig. Ack ja, ni kan ju allting så bra.”

Hon vände sig mot mig. Rösten var upphetsad. I hennes ögon fanns den där otäcka glimten. ”Men låt din mamma eller den glosögde ligga vakna bara två nätter. Låt dem stirra ut och fråga: Om det är meningen, att jag skall bli rubbad, varför kan det då inte gå fort? Varför skall jag behöva gå här med min slöhet och min drift att förnedra mig? Min eviga drift att göra mig omöjlig och min lystna fråga i allt elände. Skulle ni inte kunna tänka er att tycka om mig, just som jag är?”

Rummet var så tyst. Jag darrade i hela kroppen. Mina kinder hettade, och det var som något stannat i min hjärna. Plötsligt ville jag hem till mamma. Hem till min lugna mamma, som var kväll skrev upp på en lapp, vilka som borde tröstas.

Marie skrattade. ”Tar man dessutom med en omättlig fåfänga, så är skissen färdig. Och

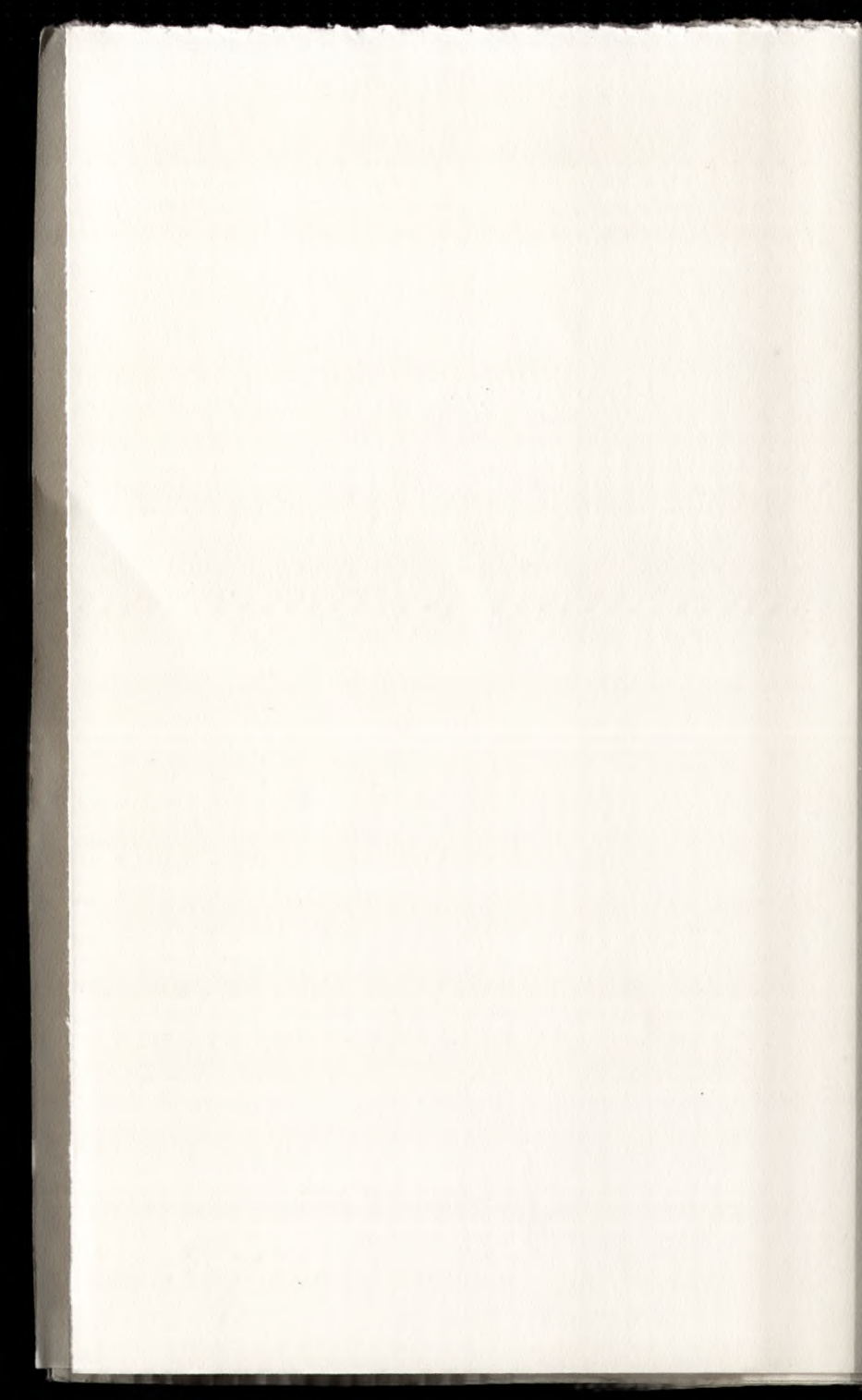
MARIE

jag skulle inte ha något emot att bli inspär-rad. Värre än så här kan det aldrig bli."

Någon tog i dörren. Maries mor kom in med te. "Sitter ni i mörkret, små flickor", sa hon. "Ja, man har ju själv varit skolflicka en gång. Och min man och jag är glada över att Marie äntligen fått en kamrat."

Så går en dag . . .

Primus med skärt hår satt längst fram. Hon hade ljusblå ögon, vassa armbågar och en röst lik ett spjut. Marie tyckte, att den skar genom magen. Hon hade inte läst geografien. Och hon visste inte, vart den glosögdes ena öga såg. När han frågade: "Var ligger Toulon", satt hon med sitt huvud i handen. Den glosögde sa omigen: "Var ligger Toulon." Ögat såg ogillande ut. Någon tog i henne — en kamrat intill. Hon förstod nu, att det var henne allt gällde. Och hon såg rakt fram, förbi lektorn. Klassen höll andan. Sen gick frågan vidare och allt blev likt sej.

Det ringde strax därpå. Flickan med skärt hår sprang först ut — hon sprang jämt först ut på sina smala ben. Marie la ner sina böcker. Hon frös. Genom fönstret såg hon de gröna sofforna vid idrottsplatsen. Realskolans fasa — hon i franska — gick över gården. Hon tog små steg och bar en tjock packe

under armen. Marie kom ihåg åren i real — ”så har vi ett par, som inte lyckats så bra”. Hon frös till. Klassrummet var tomt. Hon lyfte upp kamratens bänkklock och stirrade på det prydliga schemat. Nästa timme engelska, sen ledigt. Hon kände sig trött och full av olust. Skriket från gården stack i hennes öron. Ett slag övervägde hon att smita. — Sen tog hon upp sin glosbok och gick ut.

Den mörka i engelska var med barn. Marie stirrade på henne. Inte utan en svag ilning av intresse. Ute tvang sig ett blekt solljus genom dimman. Hon såg på den kala björken och dess smala virriga grenar. Inom henne fanns ett ljuvt svårmod. Marie tyckte, att något i hennes väsen drack styrka just ur det vaga, obestämda, som fanns inom henne. Plötsligt mötte hon den mörkas blick. Lärarinnan log — nästan vänligt. En glädje, som var lik yrsel kom över flickan. Hon log tillbaks — ett snett leende.

Sen läste de kursivt halva timmen. Marie såg upp på glaskupan. Den var grön med

SA GAR EN DAG...

damm, som låg i öar. Sen tittade hon åter i smyg på den mörka. Något ljuvt, overkligt tog henne i sin famn. Hon satt och lät sig vaggas bort av en dåsig lättjefull värme. — Ända tills det ringde.

*

Hon stod en sekund och såg efter systemen. Men Agneta kom inte. Kanske hon gått genom andra porten. — Vaktis' dotter, en butter tonåring satt på en bänk. Hon stirrade rakt ut med en trist, håglös blick. "Fryser du inte", sa Marie. Intet svar. Bara ett blårott, hopknipt ansikte mot höstdiset.

Hon gick förbi husen i villastaden. Rymden var rätt klar nu och alla fordon blänkte mot vägens asfalt. Känslan av välbehag kom åter. Hon andades in den kyliga luften. Så började hon med ens att springa.

Redan i hallen såg Marie, att där var gäster. Hängaren på Bittes ulster var sönder. En stark doft av parfym slog emot Marie. Ingen

mer än hon fanns i hallen. Hon tryckte Agnetas jacka mot näsan. Åter rörde något hett och ljuvligt vid henne. Sen drog hon snabbt en kam genom håret och gick in i köket.

Jungfrun log vänligt. "Marie kommer lagom att bära in teet", sa hon. Marie såg tankfullt på hennes snabba rörelser. De visste alla sitt mål. Själv var hon en fånge hos sina känslor. Där fanns ingen normal kontakt mellan Marie och tillvaron. Hon slöts inne av en underlig färgrik bubbla. Ett snabbt solglitter tog bort all möda i en uppgift. Men ibland — som nu med skolan — blev vart steg till en pina.

Hon gick med brickan in i salongen. Där satt de alla — modern, doktors fru, Agneta och en ny flicka. Marie hade inte sett henne förr. Agnetas blick var fäst vid en figur i det blå draperiet. Bitte stirrade ömt på henne. — Marie satte ner brickan. "Knäpp på radion", sa modern. Sen vände hon sig åter mot doktors fru.

Agneta hällde i teet. Allt hon gjorde blev graciöst. De två äldre såg gillande på henne. Marie tyckte att där fanns en glimt av värdering i deras ögon. Som inför ett exklusivt smycke.

*

Röken från en fabrik syntes långt borta. Marie såg ner på sina händer. De var breda och stora med oklippta, inte särskilt rena naglar. Hon drog ärmarna på sin jumper över dem. En snabb blick från modern fick henne att dra ut dem igen. Hon var gänglig, kutyrgig och förvuxen. När hon sträckte sin hand mot kakfatet, tyckte hon att alla stirrade på den. Hon tyckte, att doktors fru såg beklagande ut.

Marie gav Agneta en avundsam blick. Den som vore lik henne. Så vacker och överlägsen. Hon var stolt över Agneta. Flickorna i Maries klass såg upp till systemen. Som till en filmstjärna. — Agneta var snäll mot henne. På ett ömt, litet beskyddande sätt. Marie gav

henne i gengäld all sin dyrkan — en kärlek utan förbehåll. Men ibland rörde sig något inom henne. Ett underligt motstånd. Hon tyckte, att där fanns en kraft inom henne, som ville fram — något envist som skrek: "Jag är Marie". Men överallt stod Agnetas skönhet i vägen. Denna skönhet, som gav henne makt över andras sinnen.

Långt borta syntes ett streck av fåglar. "Vilken underbar utsikt", sa den nya flickan artigt. Modern log emot henne. Marie kände sig plötsligt stolt och lycklig. Denna gladlynta, vänliga kvinna var hennes mor. Och i detta vackra hem ägde hon del. Hennes syster var sötast i staden. Och ibland blev allt så roligt. De slöt sig samman, Agneta, modern och hon. Något band dem vid varann och kom dem var och en att känna en underlig styrka.

Doktors fru tog upp en näsduk ur sin väska. Hon putsade förnämt sin näsa. Marie såg på den vita spetsen. Hon fick lust att skratta. Hon undrade för sig själv, om tanten

haft snuva någon gång. — Så att hon varit nödd att ligga i en säng och snyta sig riktigt. Tanken syntes Marie alltför komisk. Hon fnissade till. Modern stirrade på henne. Doktors fru syntes oberörd. — ”Vad säger Ni om, att doktor Hannäs skall gifta om sig”, sa hon. — ”Med en dam, som varit gift ett par gånger förut, sägs det.”

*

Så var de med ens alla borta. Agneta och hennes vänner hade rest sig, nigit och gått in till systemen. Doktors fru hade till slut bestämt sig att avvika. Och modern var försvunnen. Ingen hade bett Marie följa med. Plötsligt blev hon melankolisk. Hon hörde inte till dem. Hörde ingenstans. Det gjorde ont i ryggen. Hon ställde sig vid fönstret och såg ut. Det hade redan börjat skymma. I Agnetas rum spelade de grammofon, ”On night of love”. Hon tvekade en stund. Sen gick hon in. De slutade tvärt upp att prata. ”Vilken klass går du i?” frågade den nya. ”Trean”, sa Marie. Sen blev det alldeles tyst. ”Nej, jag måste gå in och plugga”, ljög Marie.

Hon tog i dörren till köket. "Ställ undan litet mat åt mej", sa hon. "Vi har gymnastik i kväll."

Hon hade redan bestämt sig för att skolka. Men hon ville fly ändå... Slippa gruva sig över läxor, äta middag och sen vända åter till denna fruktlösa kamp mot tusen inre motstånd.

Ute var kyligt och klart. Hon drev håglöst rakt fram utan mål. Sen lydde hon ett infall och klättrade uppför museets alla trappor. Under henne låg staden med sina tusen lyktor. "Vad skall det bli av mej", tänkte Marie.

I all oro fanns känslan av lust där. Någon-ting inom henne sa belåtet "Jag är Marie". Ensamheten tycktes inte enbart oangenäm. Långt senare, när ting gick henne väl kom en saknad över henne. Hon kunde längta åter till detta spända, trotsiga "Jag är Marie".

Hon kände, att hon frös och gick sakta nerför museets trappor. En stund drev hon

längs allén. Vid torget blev hon stående utanför en biograf. Hon stirrade på dess bilder. "Mitt öde har vingar" hette filmen. Marie kände efter i fickan. Dagen förut hade fadern gett henne pengar till en läxbok. De räckte både att köpa biljett för och till choklad.

Hon njöt intensivt av att sitta här ensam i mörkret bland okända. Filmen var en fransk produkt — från Provence. Den handlade om en bondflicka. Hon blev i sinom tid bra gift och kom upp sig. Marie tyckte om flickan. Hon tyckte om hela världen. — Och en gång kanske hon med skulle resa till Provence.

Sakta gick hon hem i mörkret. — Agnetas vänner hade tydligen inte gått. Inne i salongen spelade föräldrarna kort. "Var har du varit?" frågade modern. "På gymnastiken", ljög Marie. I radio sjöng någon folkvisor. Rullbordet med kaffe stod framme. — Hon kysste modern och gick in till sej. Jungfrun hade ställt mat på nattduksbordet.

SA GAR EN DAG...

Marie tog fram sin geografi. Hon kröp upp i sängen, tuggade slarvigt och läste. En trötthet föll över henne. Den gick inte att behärska. "Jag ställer klockan tidigt på väckning", sa hon till sig själv. Så drog hon överkastet från sängen.

En stund låg hon och stirrade ut med sina armar under nacken. Bilarna sög sig djupt emot asfalten. Från Agnetas rum hördes lågmält prat. Hon tänkte på filmen, på Provence och att hon inte åter fick köra fast i geografin... Innan allt suddades ut till ett vänligt mörker.

Med tulpaner

De hade levt som gifta i ett år nu och tillvaron fann sin början och sitt slut i sängen. Först hade de använt camouflagen... han spelade piano och hon var själfull... men de tröttnade snabbt på anden. Nu låg de mest sammanslingrade utan känslor och ömhet. Likt barn, som inte har tid att hänga upp sina ytterplagg i brådskan till ett kakskåp.

Om henne har vi flera gånger hört, att hon var naiv och självupptagen. Samlaget var för henne en flykt in i värme utan krav. Dessa kvinnor sover ofta likt bylten med knäna uppdragna till hakan. Naturligtvis dricker de och är slarviga. De söker sig till svaga män, ty svaga män har heller inga krav... mer än att dricka och sova. — — — Har man fantasi kan man placera en slags ångestfantom i bådas sköten. De hade en kokett kärlek till denna ångest. Han byggde sin

karriär på den och även hon var som sagt mycket ångestfull.

Låt oss smyga in genom fönstret en tidig morgon... Hon funderar på självmord. Det ligger så nära till hands. Speciellt när man har huvudvärk och inte ids klä på sig. Hon trasslar in sig i teorier om praktiska arrangemang. Man kan eventuellt klara av saken i Köpenhamn — det vore både taktfullt och inte så förtvivlat banalt... Sen tänker hon slött på mannen. Någonstans under träsket inom henne simmar ett par tankar. Själv orkar de inte upp men slår med stjärten och andas fram en slö doft av vällust. Tänk om han vore här...

Hennes själ är låst som munnen hos den evigt kyska postfröken. Med oändlig möda kryssar hon förbi de vassa skären... Tvättning, strumpor, skor — allt fordrar inställsamt smicker. Och står där framför spegeln tanig och sur — vad skall man nu göra.

I köket kurtiserar pigtjusaren ens kusin. När han ler slår hans tänder ihop sina klackar — likt dansörer. Hans ögon hoppar åt var sitt håll. Om en stund rullar de kanske

MED TULPANER

ner på golvet och man kan spela Fortuna med dem. — Hon blir ängslig över sin känsla av överklighet. De kräver, att hon talar och svarar. Hans grå slips och hennes rädda pagefrisyr ber hotfullt om hjälp att leka vuxna . . . som lektorn under skolans trista morgonböner och brodern med sina grader och variationer i militärt hälsande. Men evigt skall de skimra för ens ögon likt en mardröms löjliga dockor. Alltid skall man bli en drömmens Chaplin och se dem som figurer i skrattspeglar. Se också sig själv likt en figur i skrattspegel. Ta detta liv som kastas tillbaka från tusen speglar för det verkliga . . .

De går in i vardagsrummet . . . han tar upp sin luta och kusinen häller kaffe i blåa koppar. Hon har bröst som praliner och höfterna är pralinens och i Guds värld bor tusen praliner. Hos sömmerskan nyper de i kjolens veck och säger: "kanske litet längre åt vänster, fröken". Men de vet ingenting om att vara sjaskig och under isen och vilja kräkas åt alltsammans. De har bara lyssnat i andra hand, och för det vidare på sina pralinmöten. Och de ser på sina egna och andras kjolveck

och tackar fromt att ingen kan beskylla dem för brott mot pralinens lagar.

Ja, stygg är hon, stygg och avundsjuk. Inbillar hon sig själv att hon är bättre för att hon misstror den renhet, som inte hittats i smuts. Å nej... och för resten är det inte något fel på dem. Om hon inte levde i skattspeglarnas sällsamma värld, skulle hon väl känna ömhet för dem. De äro i alla fall inte skadedjur — inte råttor utan bin. De flyger i solljuset och gör sitt bästa och tycker att livet är vackert.

Men hon vädrar råttor överallt. Vintern står orörlig där ute och himlen klänger sig askgrå och girig intill de kala grenarna. Så stark blir hennes längtan efter att sövas till ro, att hon dödar sitt inres löjliga Hamletfigur. Hon blir naiv och storögd igen och klänger sig intill dem. Och himlen vet, att hon inte ljuger. Hon skulle också vilja vara ett bi eller en fågel. Hon föraktar de överspända och tragiska.

När telefonen ringer, blir hon glad. Kusinen bär ut de tomma kopparna. De ser på varandra och det känns tryggt och hemlikt,

MED TULPANER

att någon småler emot en ifrån en dock-skåpsvärld. Lustspelet har upphört och radion står på... "lyckan är inte alls vad du tror". På hallbordet står en bukett tulpaner — hon såg dem inte nyss. Man är utled på den röst som talar i luren, men herregud, är man inte utled på allt och alla. Kanske spelar man teater — ibland är man skrattlysten och i ens drömmar finns varken rättor eller den äckligaste av lögner. Deras sällsamma visitkort "Ångest" på dörren. Vinterhimmel kallas inte för tulpan men herr "icke engagerad" ger elegant sitt ångestkort till vaktmästaren. — Herregud, vad känner de till om ångest.

Nej ingenting... när de slött dansar till orkester. Ty det är åter kväll och de måste vara tillsammans. Bara hos varann kan de fortsätta att ljuga. Halvdruckna klänger de sig fast vid varandra... "kära, bara du förstår mig". Luften är kvalmig och allas ögon glänser som billyktor. Människor går ensamma på andra sidan gardinerna i januari-kvällens snömodd. Alla äro de sin "ångest trogna" som någon troskyldigt skrev. Vem

är inte sin lungsot trogen, när sjukrummet begär inte mer än sjukdomen...

Är hon galen, när hon vaknar mitt i natten. Hans armar eller någon annans — så oändligt likgiltigt. Överallt finns tulpaner, gardiner är till hälften neddragna, och över hustaken har snön nyss fallit. Snett över gatan vinglar en övergiven stackare. Hon öppnar fönstret och böjer sig ner och i hennes sjuka hjärna dunkar skräcken.

— — Ja, där ute vinglar en halvdrucken krake. Kanske flyr han en råtta. Ägodelarnas måttlösa kvinnor, som gnager natt efter natt. Måhända spelas åter dramat bakom en gardin nerdragen av lystna händer. Någon letar ännu sin tanke, som en gång strövade omkring bland stjärnorna på vinterhimlen och var tusen världars kamrat. Men råttan vid hans sida är rädd för tanken. Natt efter natt gnager hon dess vingar. Hon droppar gift i hans öra och viskar likt en besvärjerska, "bli råtta, bli råtta". Han ligger helt stilla och doften från bordets tulpaner är en liklukt. Hans vingar har gnagts av och han duger inte till råtta. Kvar finns ångestens sjuk-

MED TULPANER

rum, dit livet kastar en. Där får han dricka sig redlös och minnas sin tankes fåglar. Men kravet på sanning ger han inte ifrån sig — inte om dramat är sig likt. Han gör inte sin ångest till en gud. Han säger bara ”jag misslyckades”.

Minnet kastar sig över henne — grymt och meningslöst. Det värker i nacken. Gryningen kommer väl snart med sin dödsångest och servila hjälplöshet. Tulpanen är avskalad. Den stirrar på en likt en död höna. Där ute har kanske fyllbulten nått sin trottoar och kräks mot lyktstolpen. Hon skulle också vilja gripa tag i något och bara kräkas. Inte av självförakt men av vrede och avund. Han som dog bodde invid en råtta. Hon gnagde hans nerver natt efter natt. Men han smålog likt medeltidens fabeldiktare med sin ömhet och sitt löje över sagans örnar och råttor. Livet äcklade honom, men han sa ”det är mitt fel” — som en troskyldig pojkscout.

Plötsligt vill hon gripa tag i minnet och kväva det sakta likt en lustmördare. Hon avskyr honom. I skolan fanns detta låga sjuka hat mot en bänkkamrat som aldrig

blev servil — lika okunnig som hon själv men ändå fri och skrattlysten. I sängen ligger en vålnad med halvöppen mun och armen graciöst utsträckt. — Som en kokett danserska. Äcklet rör sig i vågor. Ömkligt lutar hon sin överkropp mot stolskarmen. Hon är plötsligt utom sej. Likt en dogmatisk präst som överglänsts vid ett prästval och känner sig lurad. — — — Gå din väg med din förbannade ömhet, snyftar hon.

Skriket

Hon knöt ett skärp om sin regnrock och sprang nerför alla trapporna. "Jag får inte avsky det", tänkte hon. "Och teckningen skall bli färdig. Tills i morgon." — Så kan ingen säga något.

Det var tomt på ateljén. Marie drog en suck av lättnad. Hon fumlade i rockfickan efter nyckeln. Ljuset stack i hennes ögon. — Vid chefens bord stod en påse karameller. Hon försökte göra en hätsk anmärkning om män, som åt sötsaker. Men den vände tillbaka, in mot henne själv.

Regnet blev alltmer häftigt. Hon tände lampan över ritbordet. Satt och stirrade på blocket. — Någon hade slängt en skiss över hennes bord. Hon stirrade tankfullt på den.

"Kvinnor", tänkte Marie. "Hur kan det finnas så nakna ting." De sticks upp på en

SKRIKET

nål — likt fjärilar. Sitter där bara och sprattlar "patetisk", "besviken", "cynisk". Ingenting är så ömtåligt...

Hon ryckte till av att någon skrek. Det var ett underligt vrål. Som från en kvinna i dödsångest. Marie kände bara skräck. En instinkt kom henne att låsa dörren... där fanns inget mänskligt i ljudet. Någonting hade sprängts, tyckte Marie... gränsen mot en annan tillvaro.

Hon stod där tryckt mot dörren. Skriket ebbade ut... blev till ett slags kvidande. Marie öppnade. Hon tyckte, att hennes röst lät som en ängslig portvaksfrus. Men ingen gav något svar.

Hon såg hur de bar henne nerför trap-porna... en fet, gulhårig kvinna med vatt-niga ögon. "Det är bara städerskan, som kollapsat", sa nån plötsligt. Marie öppnade fönstret ner mot gatan. Där fanns hon igen. Med sitt hjälplösa, stirrande ansikte.

*

SKRIKET

Marie stod en sekund villrådig. Hon gick sakta tillbaks mot ateljén. Hon skulle velat gripa tag i något... gömma sitt huvud i en människa. Skissen låg där som ett hån. Marie blundade. Sen tog hon fatt i luren. "Jag kommer i alla fall", sa hon.

*

Hela rummet hos Lisbeth var inpyrt av rök. Någon hade satt på radion så högt, att kvällens jazzprogram välldes fram och slog lock för ens öron. Den framgångsrike pojken hade en liten röd tunga — som på en lapphund. Marie var underligt uppriven. Hon såg på honom genom röken.

Plötsligt tyckte hon, att hon var kvinnan från nyss. Och hon tyckte, att pojken skrek. — "Jag och Lisbeth är starka, är starka, är starka. Du är bara lösdrivare. Men vi är samhället, fast lön och våra medmänniskors aktning." Hon drack mera gin, drack och drack. Ute slet hösten i träden och bara en fånig kinesisk lampa var tänd.

SKRIKET

Pojken sträckte sitt huvud över bordet och sa: "Käringen har varit gift tre gånger." Hon tyckte, att hans ögon liknade glöden på en cigarrett. — "Man kunde ställa upp tre av tanterna på ateljén. Låta dem dansa can-can i en Wallyoperett", gick han på. Marie tyckte, att de alla tjöt av skratt.

Lisbeth la sej på sängen. Hennes lemmar var smidiga och långa. Hon la sitt huvud tillbaka och Marie fick för sej, att hon en gång varit kapten för sitt fotbollslag. — Passat bollen bättre än någon av de andra och listigt fått den i nätet. Inte någonsin varit rädd och svarat kyligt och lite överlägset på alla frågor.

Marie ryste och gick fram till fönstret. En restaurant höll på att stänga. Hon tryckte sin näsa mot rutan och såg ett par halvdruckna män vagga längs gatan. Ljusen i de två breda fönstren släcktes ett efter ett.

*

SKRIKET

Hon var trött och yr. I somras hade där funnits löv på träden. Hon brydde sig just aldrig om, vad människor sa i somras. Marie smålog för sig själv. — En herre med borgerligt utseende, tydligen vaktmästaren kom snabbt gående ut från restauranten. Han följdes åt av två unga flickor. De gick alla i sällskap uppför backen.

Sen var hela gatan tom. Träden syntes henne förvridna av hot och ängslan. Hon rev nervöst sina naglar mot rutan. Jan kom fram till henne. "Vad tänker du på", sa han. Hon log snett. "På oss, som börjar skrika", sa hon. Sen gick hon ifrån honom. "Du skall inte dricka så mycket", sa den framgångsrike. — — Bakom hans röst fanns generationers "*Finns* det något mer osmakligt än kvinnor som dricker".

"Money is the root of all evil" sjöng en gäll flickröst. Ett minne kom snabbt för henne. — Vårarna hemma i staden. Hur skjulen vid kanalen lutade sig emot varann. Längst nere på holmen fanns en lumpbod.

SKRIKET

Om kvällarna sökte sig druckna män dit. Deras röster gav eko över vattnet. En vår tog nån sitt liv. Just vid den holmen. Ingen av lodarna. — En som var hemma ofta. Han rökte cigarr. Och skrev för tidningar. Sen dog han nere vid holmen. Men våren blev lika ljuvlig för det. — Så längesen. På den tiden man rådde om sig själv. Och jämt hade gjort klart för sin reträtt.

*

”Är ni hungriga”, sa Lisbeth. Hon var helt nykter. Marie tänkte, att hon borde följa med ut. Men hon la sej i stället på sängen. ”Usch, va slö jag är”, sa hon. Sen stirrade hon på en teckning över väggen. Det var en naken kvinnofigur. Men bakom det glatta ansiktet fanns något annat. Marie tyckte, att rummet vimlade av feta, ljusa kvinnor med vattenblå ögon. Och hon kände, att om ångesten inom henne rann ut, skulle den bli till ett skrik. Ett vrål, som sprängde gränsen mot en annan tillvaro.

SKRIKET

Lisbeth kom in med te. Marie hjälpte henne att sätta ut koppar. Hon var plötsligt mer klar i hjärnan. Rummet hade kylts ut och de satt ordentligt runt bordet... Lisbeth såg trött ut. En slags ömhet kom över Marie.

Hon rev vårdslöst i sär en bulle. På kakelugnsens fris stod några bägare. Jan såg hennes blick. Han reste sig upp och tog en av dem i handen. — Ett blått draperi skilde de båda rummen åt. Marie stirrade på mönstret. Ljuset från gatlyktan gav ett lustigt skimmer åt vännens ansikte. Han såg lite makaber ut. Mot det där blå draperiet. "Jan är en som skriker", tänkte Marie. Det är mest därför han inte kommer nån vart. Det enda vi slåss mot är vrålet. Och en dag bryter det kanske igenom ändå... Som hos den där kvinnan.

*

Kylan blev till en vällust. De gick långsamt uppför backen. Marie drog in luften i djupa tag. "Snart är det jul", tänkte hon. Stjärnorna såg ängsliga ut. Likt blå prickar.

SKRIKET

Marie kom åter att tänka på staden. Hur de gjorde snölyktor om aftonen. De stirrade på ljuset. Låg där på knä med rödfrusna händer. Runtomkring dem hängde luften som en isgrå dimma. Ropen från dem som åkte skridsko hördes ditupp. Men de satt där på knä vid sin snölykta . . .

Hon längtade åter mot allt detta. Bort från kraven, från människor, som Lisbeth och pojken däruppe. Hon ville glida bort — lägga alla sina begär åt sidan. Föras mot en tunn rymd och inte mer räknas.

Elden hade brunnit ner i hennes kakelugn. Marie behöll kappan på sej inne. Hon stirrade håglöst genom fönstret. Den feta kvinnans ögon fanns ännu. Hon sprang vrålände mot ett mörkt vatten. Efter henne kom de alla med sina krav. — Och Marie var åter på Bittes gård i staden. Hon sprang till vattenet vid den okändas sida. Hon hörde, att de båda skrek. Plötsligt förstod hon, att just därför var de dömda.

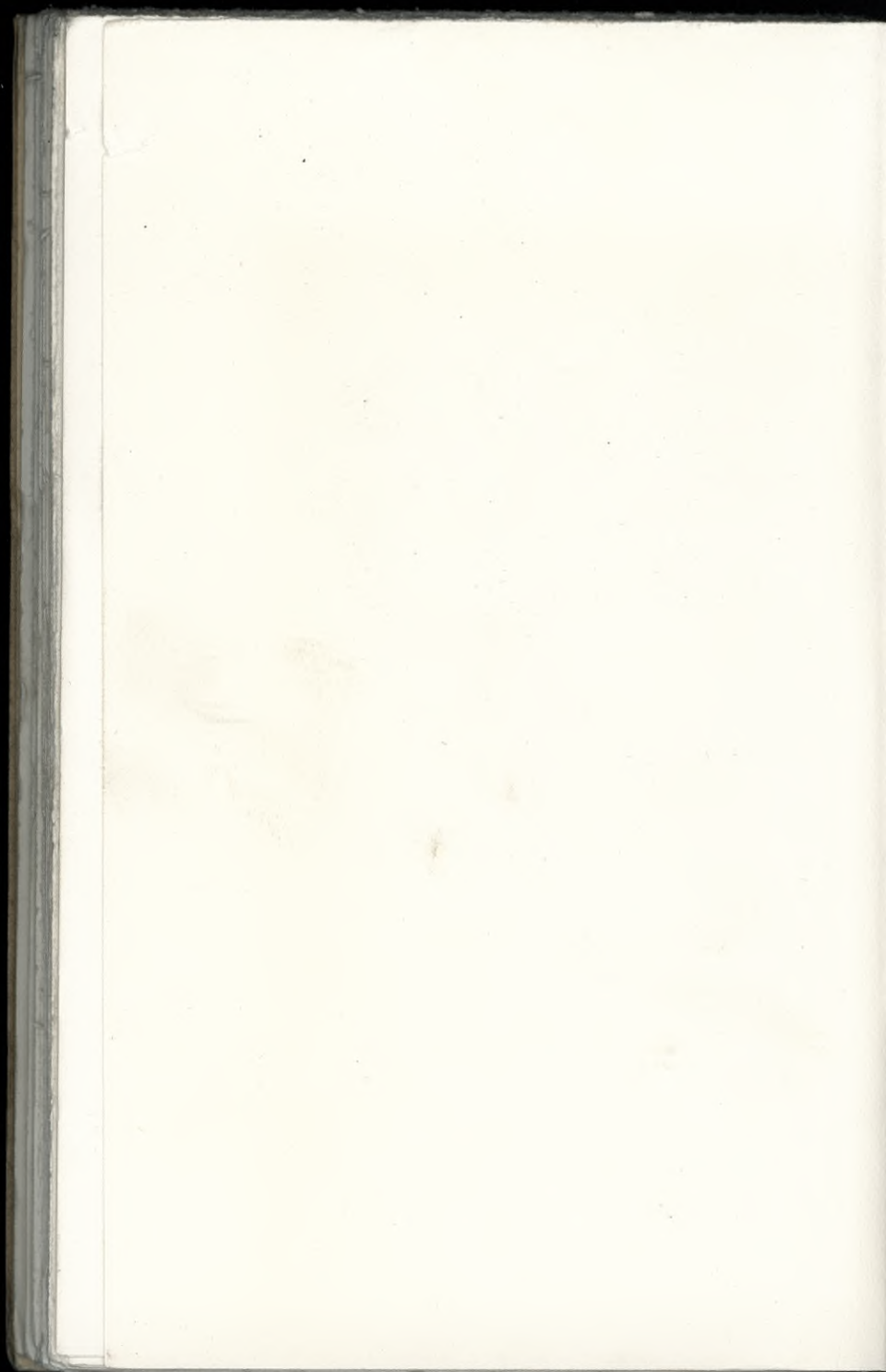
INNEHÅLL

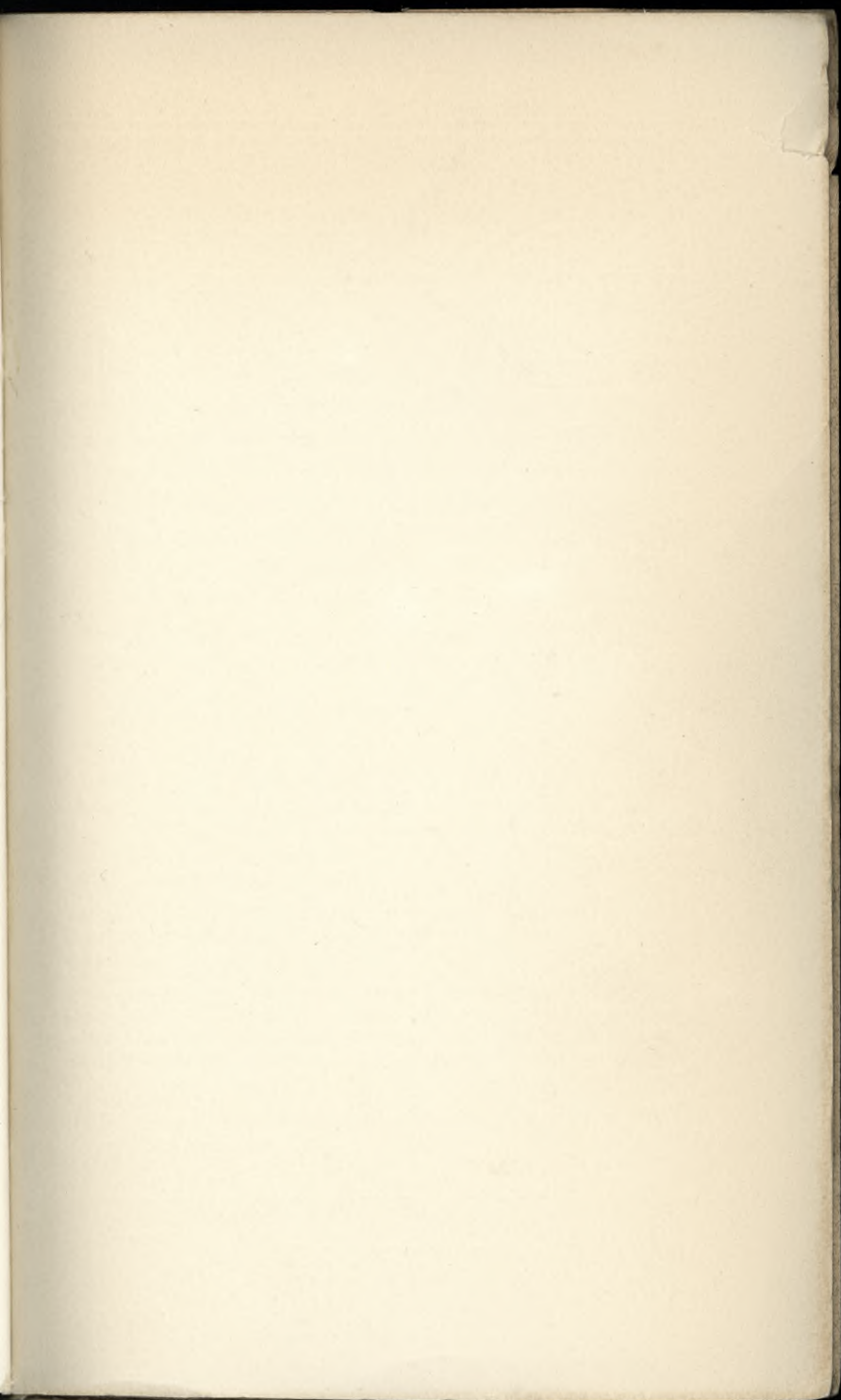
STADEN

<i>Staden</i>	7
<i>Historien om Agneta</i>	17
<i>In my solitude</i>	31
<i>Tjänsteflickan</i>	43

MARIE

<i>Marie</i>	55
<i>Så går en dag</i>	67
<i>Med tulpaner</i>	79
<i>Skriket</i>	89

Eva Neander

Eva Neanders debutbok "Dimman" förmedlade bekantskapen med ett samtidigt hett och skyggt, sensibelt konstnärstemperament. Den finnerviga känsligheten är ett framträdande drag även i dessa noveller. Eva Neanders arbetssätt är kaleidoskopiskt: artistiskt utformade skärvor formar sig så småningom till ovanliga porträtt av unga kvinnor. Det är tillvarons främlingar som starkast intresserar henne, människor vilkas inre källor har blivit förgiftade av livet. Hennes sökande ärlighet och hennes mycket personliga, associationsrika stil ger novellerna värde ur både psykologisk och konstnärlig synpunkt.

Pressen om "Dimman":

"Den ger bilden av en ensam flicka, som undrande blickar ut i en främmande tillvaro. Det är ett känsligt och varsamt porträtt, det väcker sympati och det manar till förståelse."

Henning Söderhjelm i G. H. T.

"Som psykologiskt dokument är denna debutroman av betydande intresse, som konstverk utstrålar den ett patetiskt allvar som griper."

Erik Lindegren i St.-T.

"Bland de unga kvinnliga prosatörerna i dag har debutanten Eva Neander redan en egen profil, tunn men fast i linjen. Den mjuka, vaga tonen av allmängiltigt självbespeglande svenskt vemod visar sig snart ha en spänning och en språkelegans som ger hennes spröda konst behärskad intensitet."

Ingrid Arvidsson i A.-T.

"Prosan behandlar den unga diktarinnan redan som säker artist."

Ivar Harrie i Expressen.

3:75

Albert Bonniers Förlag

Pris 3: 50

6000129774

Göteborgs universitetsbibliotek

